

9. KTO TU RZĄDZI?

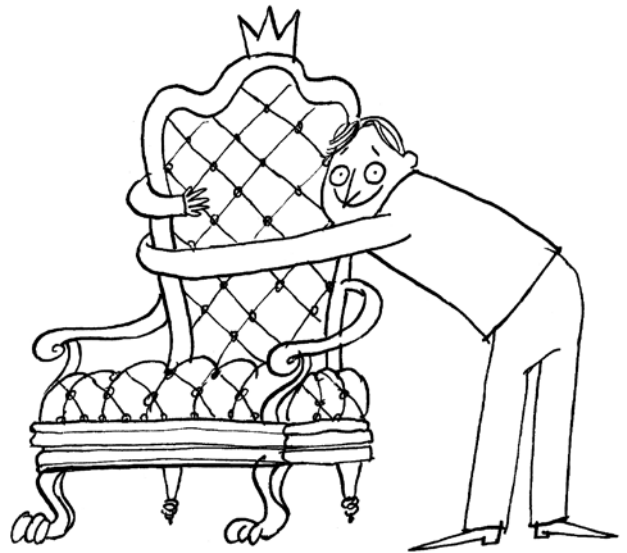
Słowa władcze i na stanowisku s. 128

1 Uzupełnij zdania związkami frazeologicznymi powstałymi z połączenia podanych w ramce czasowników z rzeczownikiem *władza*.

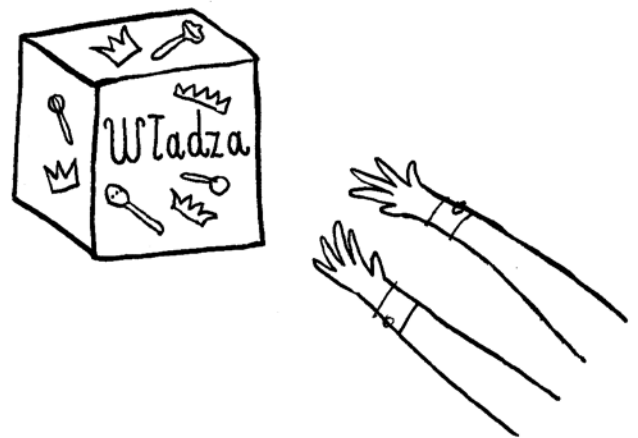
dojść • sprawować • objąć • zdobyć
• przechwycić • oddać • sięgać • być
• utrzymać

- a) Sytuacja w kraju się zmieniła, kiedy po śmierci starego króla jego synowie.
- b) Dynastia Habsburgów przez kilka wieków w Austrii, Niemczech, Czechach i na Węgrzech, a także w Hiszpanii.
- c) Kiedy Władysław Łokietek w Polsce, państwo składało się z niezależnych od siebie dzielnic.
- d) Aby w państwie, Bolesław Krzywousty oślepił swego brata Zbigniewa.
- e) Po śmierci Mieszka I Oda chciała zapewnić następstwo tronu swoim synom, ale Bolesław Chrobry nie
- f) Wszyscy zastanawiają się, która partia po wyborach samorządowych.
- g) Warszawa stała się stolicą kraju dopiero, gdy Zygmunt III Waza.
- h) Stary faraon jeszcze był w pełni sił, gdy jego niecierpliwy syn
- i) Kiedy król wyruszył na daleką wyprawę, jego żona próbowała podstępnie w kraju.

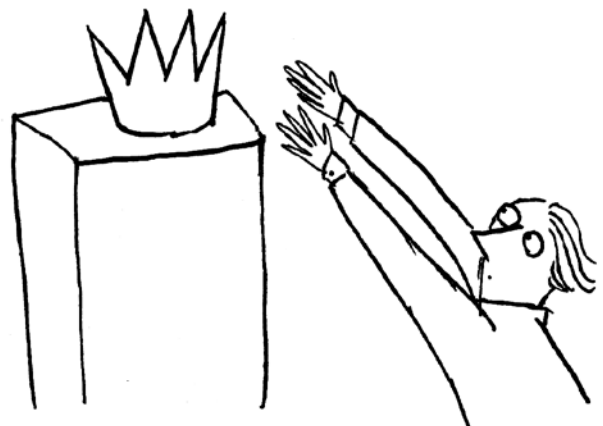
2 Odgadnij, jakie związki frazeologiczne związane z obejmowaniem, sprawowaniem i oddawaniem władzy zostały przedstawione na rysunkach.



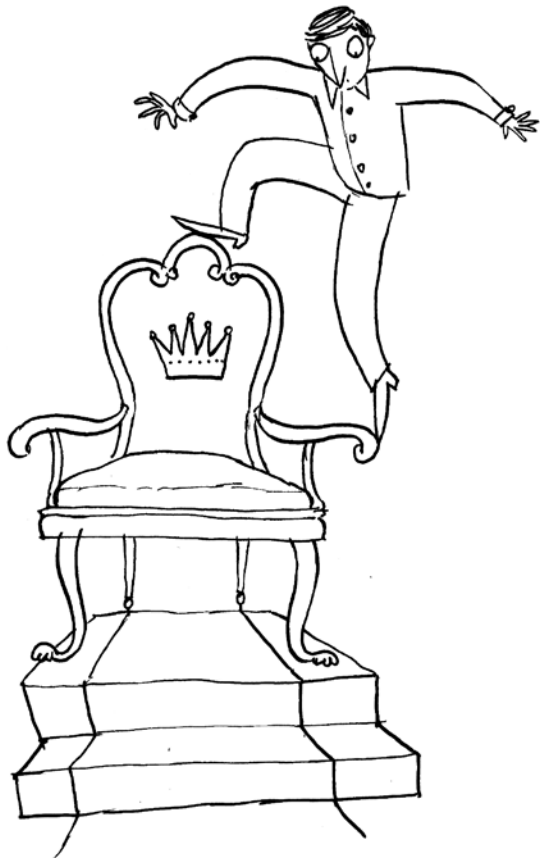
a)



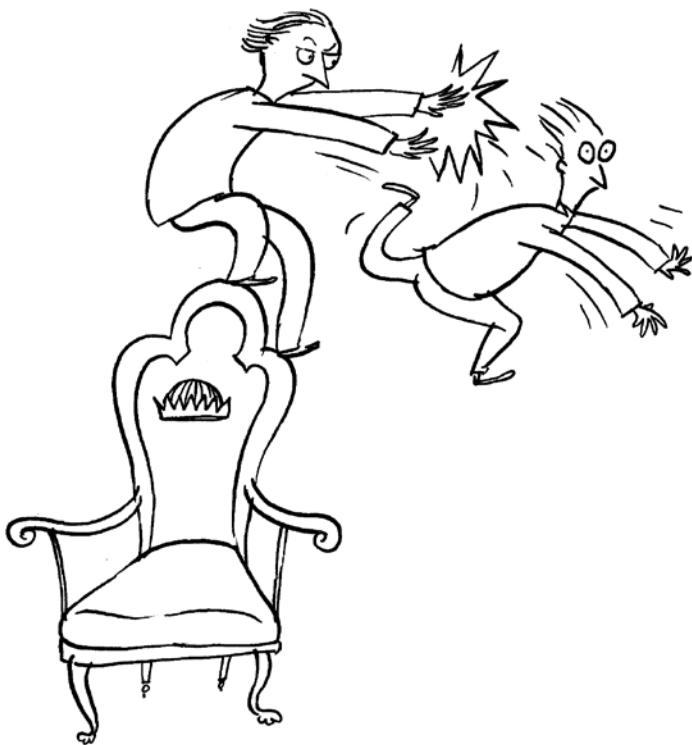
b)



c)



d)



e)

3 Uzupełnij zdania, wstawiając jeden z zaproponowanych w ramce synonimów. Dostosuj do nich formy wyrazów w nawiasach.

stanowisko • urząd • funkcja • godność

- a) Syn państwa Nowaków skończył prestiżowe studia i objął (odpowiedzialny) w dużej firmie.
- b) Wyrazem uznania dla pracy Marii było powierzenie jej (ważny) (społeczny)
- c) Po pięciu latach nienaganej służby nadano mu marszałka.
- d) Po niespełna dwóch latach służby dyplomatycznej powołano go na konsula.

4 W każdym zdaniu wybierz jeden z zaproponowanych wyrazów, który tworzy poprawny związek frazeologiczny z wyrazem *stanowisko*, *funkcja*, *godność*, *urząd* lub *władza*.

- a) Siostra Ewy od dwóch lat (pełni, sprawuje, zajmuje) wysokie stanowisko w banku.
- b) Pan Ważyński od wielu lat (pełni, odgrywa, zajmuje) funkcję dyrektora naszej szkoły.
- c) Przez kilka lat był posłem, obecnie (piastuje, sprawuje, obejmuje) godność senatora.
- d) Ciekaw jestem, kto obecnie (sprawuje, pełni, posiada) urząd premiera w tym państwie.
- e) Po niefortunnej wypowiedzi minister został (odwołany, zdjęty, zabrany) z urzędu.
- f) W tym plemieniu faktyczną władzę (piastuje, sprawuje, wykonuje) czarownik, a wódz zawsze akceptuje jego postanowienia.

5 Wpisz w zaznaczonych miejscach rzeczownik *władza* w liczbie pojedynczej lub mnogiej, odpowiednio do znaczenia, jakie pojawia się w zdaniu. Dostosuj formę podanych w nawiasie wyrazów, które są powiązane składniowo z wyrazem *władza*.

a) W XVII-wiecznej Polsce (królewski) stopniowo (tracić) na znaczeniu.

b) Po tym nieszczęśliwym wydarzeniu (miejscowy) (wydać) nakaz wyprowadzania dużych psów w kagańcach i na smyczy.

c) Sejm i senat podejmują uchwały, są więc (ustawodawcza), natomiast (wykonawcza) (należać) do rządu.

d) O tym, w jaki sposób podzielić przyznane fundusze na służbę zdrowia, (zdecydować) (wojewódzki)

e) W wymyślonym przez tego pisarza państwie (jedyne) (być) (rodzicielski)

f) Los powstania styczniowego został przypieczętowany, gdy w marcu 1864 roku (rosyjskie) (ogłosić) dekret uwłaszczeniowy.

6 Utwórz wyrazy pokrewne do wyrazu *urząd* i zastosuj je w zdaniach.

a) ktoś, kto pracuje w urzędzie –
.....
.....

b) bezduszny, nieużyty pracownik urzędu (wyraz nacechowany pogardliwie) –
.....
.....

c) charakterystyczny dla pracownika urzędu, związany z nim –
.....
.....

d) spełniać czynności, funkcje właściwe dla pracownika urzędu –
.....
.....


7 Które ze znaczeń rzeczownika *urząd* pojawia się w każdym ze zdań? Wpisz właściwy numer.

urząd – 1. organ władzy; 2. budynek; 3. funkcja, stanowisko

a) Dotychczasowy konsul objął urząd ministra spraw zagranicznych w nowym rządzie.

b) Dystrybucją przyznanych środków pieniężnych zajmują się urzędy terenowe.

c) Muszę wybrać się do urzędu gminy, aby wreszcie załatwić tę sprawę.

Jak pisać: „prezydent” czy „Prezydent”, „ojczyzna” czy „Ojczyzna”?  s. 130

8 Uzupełnij tekst, wpisując wielką lub małą literę.

a) Pan Ryszard Kaczorowski, rezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie, przekazał rezydentowi Lechowi Wałęsie insygnia władzy prezydenckiej.

b) Nominacje generalskie zatwierdza rezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

c) Sondáže przedwyborcze wykazały, że w wyborach do amoządów chce wziąć udział blisko trzy czwarte Polaków.

d) Zgodnie ze tatutem zkoły wybory do amoządów czniowskiego odbywają się we wrześniu każdego roku i biorą w nich udział wszyscy uczniowie.

- e) Z tą sprawą poszkodowani postanowili zwrócić się do
 zecznika raw bywatelskich.
- f) Urzędujący wówczas inister dukacji podjął de-
 cyzję o wprowadzeniu dodatkowych dni wolnych od
 nauki szkolnej.
- g) W konferencji zapowiedzieli swój udział m.in.: zecznik
 raw bywatelskich, inister drowia,
 inister dukacji arodowej.
- h) Po uchwaleniu onstytucji rzeciego aja
 zapanowała ogólna radość, a z różnych stron dochodziły
 radosne okrzyki: „Wiwat ró! Wiwat aród! Wiwat
 wszystkie stany!”
- i) Po raz kolejny w gotowości stanęły hufce spod znaku
 rła iałego.

Gesty wyniosłe, gesty unżone s. 135

9 Podaj po dwa przykłady zachowań gestów lub póz,
 które mogą oznaczać:

– szacunek dla kobiety

- a)
- b)

– szacunek wobec duchownego

- a)
- b)

– szacunek okazywany starszej osobie

- a)
- b)

– szacunek wobec hymnu i barw narodowych

- a)
- b)

10 Podaj trzy przykłady zachowań związanych z demon-
 strowaniem władzy lub postaw wobec władzy w różnych
 sytuacjach. Określ, jakie znaczenia są przez nie komuniko-
 wane (uwzględnij sytuacje współczesne lub historyczne).

- a)
-

- b)
-
- c)
-

11 Przypomnij sobie ceremoniał ślubowania rycerskiego.
 Które gesty i zachowania sygnalizowały relacje między
 władcą a poddanym? Jakie były ich znaczenia? Napisz na
 ten temat cztery zdania.

Wskazówka: Potraktuj ilustracje jako odpowiedź.



.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Góra—dół 📖 s. 136

12 Z podanych zdań wypisz wyrazy, które nawiązują do symboliki *góry* i *dołu*, a następnie określ wspólne elementy znaczeniowe każdej grupy słów.

- a) Bohater ten z woli narodu został wyniesiony na najwyższy urząd w państwie.
- b) Bardzo proszę, porzuć ten wyniosły ton, bo nie masz powodu okazywać innym swej wyższości.
- c) Z przykrością muszę stwierdzić, że nasz prymus w tym półroczu zdecydowanie obniżył loty.
- d) Marcin nie był szczególnie zdolny, ale wybił się dzięki ponadprzeciętnej systematyczności.
- e) Wspaniała aktorka, oklaskiwana niegdyś na wielkich scenach europejskich teatrów, stoczyła się i żyje teraz na skraju nędzy.
- f) Targowanie się jest poniżej mojej godności.
- g) To niegdyś wielkie imperium wówczas chyliło się już ku upadkowi.
- h) Wznieśmy toast na cześć solenizanta.
- i) W tym sezonie odczuwam spadek formy, dlatego nie liczę na wygraną.
- j) Jeśli będziesz traktować innych z góry, nie zyskasz sympatii wśród kolegów.
- k) Nasz dyrektor to w zasadzie dobry człowiek, ale wynosi się nad swoich podwładnych i dlatego nie jest lubiany.
- l) Bohater tej powieści miał w sobie dość siły, by podźwignąć się z upadku moralnego.
- ł) Ewa góruje nad koleżankami wiedzą i pracowitością.
- m) Przedsiębiorstwo, w którym pracował ojciec, ogłosiło upadłość.
- n) Mnie się też to zarządzanie nie podoba, ale góra zdecydowała, że tak ma być.
- o) Wzniosłe słowa i górnolotne hasła nie zastąpią czynów.

Góra	Dół
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
Znaczenia:	Znaczenia:
.....
.....
.....

13 Przeredaguj zdania, tak by przekazać podkreślone treści za pomocą wyrazów i związków frazeologicznych nawiązujących do symboliki góry i dołu.
Wskazówka: Możesz częściowo wykorzystać słownictwo z poprzedniego ćwiczenia.

- a) Księżna rzuciła na zebranych spojrzenie będące wyrazem pychy.
.....
.....
- b) Sukcesy sportowe, które uczyniły go sławnym, nieco zawróciły mu w głowie.
.....
.....
- c) Marek ma przewagę nad swymi rówieśnikami dzięki większym niż przeciętne zdolnościom.
.....
.....
- d) Nauczyciele zdecydowali, że w szkole trzeba poprawić nauczanie przedmiotów ścisłych.
.....
.....

e) Kłeska powstania styczniowego miała złożone przyczyny.

.....
.....

f) Nieudolne rządy tej partii doprowadziły do pogorszenia stanu gospodarki, którego nie dało się odwrócić.

.....
.....

g) Z sondaży wynika, że poparcie dla tej partii jest coraz mniejsze.

.....
.....

h) Dlaczego klasa II B tak bardzo pogorszyła się z polskiego?

.....
.....

Między tytułowaniem a tytułomanią s. 137

14 Dopasuj tytuły do postaci. Połącz je liniami.



Wasza Eminencjo...
Wasza Wysokość...
Wasza Magnificencjo...

Wasza Świątobliwość...
Wasza Ekszelencjo...

15 Jak zwrócisz się do następujących osób? Wskazówka: Jeśli komuś przysługuje kilka tytułów, zwracając się do tej osoby ustnie, używamy tylko tego najwyższego, przy czym w rozmowach z duchownymi i wojskowymi wybieramy tytuł charakterystyczny dla danego stanu.

a) prowincjał zakonu kapucynów, który ma naukowy tytuł profesora teologii

.....

b) biskup, który ma naukowy tytuł doktora filozofii

.....

c) pułkownik, który ma tytuł naukowy profesora medycyny

.....

d) bosman na okręcie Marynarki Wojennej, który ma tytuł inżyniera

.....

e) kobieta, która jest wiceprezesem firmy farmaceutycznej, magister farmacji

.....

f) mężczyzna zajmujący stanowisko wiceministra w Ministerstwie Edukacji Narodowej

.....

g) mężczyzna, który jest adwokatem, magister prawa

.....

h) zakonnica, która uczy w szkole

.....

i) nauczyciel fizyki w liceum, magister

.....

j) kobieta, prodziekan Wydziału Architektury

.....

16 Do podanych form adresatywnych dodaj właściwe wybrane z ramki przymiotniki, których użyjesz w szczególnie uroczystych sytuacjach oficjalnych.

czcigodny • drogi • szanowny • wielce
szanowny • wielebny

..... Panie Prezesie
..... Siostrze Przełożona
..... Jubilacie
..... Księżu Dziękuję
..... Pani Redaktor

Wypowiedzenie podrzędne orzecznikowe s. 141

17 Podkreśl zdania z wypowiedziami podrzędnymi orzecznikowymi. Obok dopisz pytania, na które te zdania (podrzędne) odpowiadają.

- a) Upał był taki, że asfalt topił się na jezdni.
Wszystkim przeszkadzał upał, który roztopiał asfalt.
- b) Warszawa jest stolicą Polski, tak jak Paryż stolicą Francji.
Warszawa jest dla Polski tym, czym Paryż dla Francji.
- c) Nowy szef okazał się taki, jak wszyscy się spodziewali.
Wszystkich zaskoczył nowy szef, który okazał się bardzo sympatyczny.
- d) Rafał nigdy nie został tym, kim od zawsze pragnął zostać.
Rafał nigdy nie zrealizował marzeń, że zostanie słynnym podróżnikiem.
- e) Wczoraj padał taki deszcz, że ulice zamieniły się w potoki.
Wczoraj deszcz był taki, że ulicami płynęły potoki.
- f) Dowcip powinien być taki, żeby nikt nie poczuł się urażony.
Nie należy opowiadać dowcipów, które mogą kogoś skrzywdzić.

18 Przeredaguj zdania pojedyncze na złożone, zastępując wyróżnione sformułowania zdaniem podrzędnym orzecznikowym. Następnie określ, jaki rodzaj zdania podrzędnego został utworzony:

Wzór:

Nauczycielka chemii była ceniona przez wszystkich uczniów.
Nauczycielka chemii była taka, że cenili ją wszyscy uczniowie.

- a) Drużynowa Ela była uwielbiana przez młodszych kolegów.
Drużynowa Ela była taka,

- b) Beata stała się nie do wytrzymania.
Beata stała się taka,
- c) Dzięki systematycznej pracy Marek został lekarzem jak jego ojciec.
Dzięki systematycznej pracy Marek został tym,
- d) Szczupaki są jastrzębiami w świecie ryb.
Szczupaki są w świecie ryb tym,
- e) Spektakl okazał się porywający.
Spektakl okazał się taki,

19 Z poprzedniego zadania wypisz spójniki i zaimki, od których mogą się zaczynać zdania podrzędne orzecznikowe.

20 Dokończ wypowiedzenia, dopisując zdania podrzędne orzecznikowe, tak by powstały twoje własne złote myśli.

- a) Sól jest tym dla mięsa, czym
- b) Dobrzy przyjaciele są tym, co
- c) Prawdziwa wiedza jest taka, że
- d) Zabawa powinna być taka, żeby

Wypowiedzenie podrzędne podmiotowe s. 142

21 W przysłowiach różnych narodów podkreśl zdania podrzędne i dopisz pytania, na które odpowiadają. Następnie określ, jaki rodzaj zdań podrzędnych reprezentują wszystkie przykłady.

Przyjacielem naszym jest ten, kto mówi o nas dobrze za naszymi plecami.

Kto się lubi, ten się czubi.

Przyjacielem jest ten, kto nie zawiedzie w biedzie.

Wroga pokonał, kto gniew swój powstrzymał.

Szczęśliwy jest ten, kto nie pragnie niczego.

Wesoło tańczy, komu los dopisuje.

W kraju ślepych szczęśliwy jest ten, kto ma jedno oko.

Kto łże, ten i kradnie.

Ten mądry, kto najmniej mędrkuje.

Są to zdania złożone podrzędnie z podrzędnymi

22 Wskaż wypowiedzenia, w których występują zdania podrzędne podmiotowe. Podkreśl te zdania i dopisz pytania, na które odpowiadają.

Każdy, **kto** zwiedza Warszawę, powinien koniecznie zobaczyć **Starówkę**.

Miał szczęście, że **trafił** na **tak** piękną pogodę.

Jest prawdą, że **ulice** naszego miasta nie świecą czystością.

Niech podniesie **rękę**, **kto** się ze mną **zgadza**.

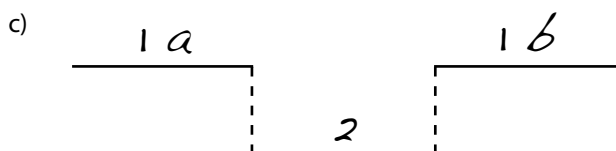
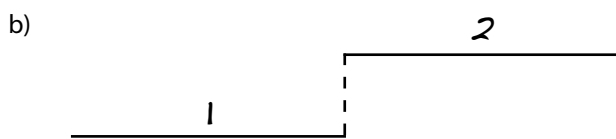
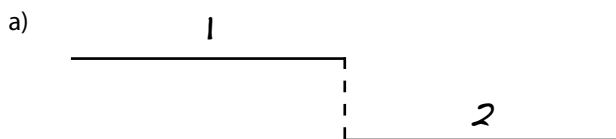
Powietrze, **którym** oddychał, było wyjątkowo czyste.

Błądzi ten, **kto** ślepo **idzie** za większością.

By odgadnąć hasło, wpisz po kolei wyróżnione litery ze zdań złożonych z podrzędnym podmiotowym.

--- - - - - - ?

23 Ułóż zdania złożone podrzędnie z podrzędnymi podmiotowymi, które będą odpowiadały schematom:



24 Uzupełnij dialog, dopisując zdania podrzędne podmiotowe.

- Za kilka dni w naszej szkole odbędą się wybory do samorządu. Ciekawe,

- Ja nie mam wątpliwości. To pewne, że

- Mylisz się. To prawda, że

Jednak w zeszłym roku też wszyscy tak myśleli, a potem okazało się, że

..... Nie wiadomo, czy

- To dobrze, że

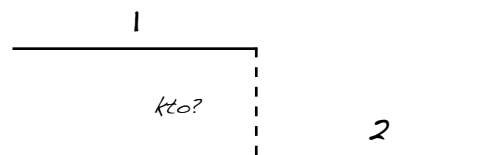
Nie wypada, żeby

25 W podanych przysłowiach i powiedzeniach podkreśl wypowiedzenia podrzędne, dopisz pytania, na które odpowiadają, oraz określ ich rodzaje. Narysuj schematy wszystkich zdań.

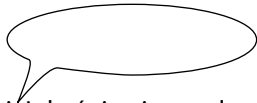
Wzór:

Nie myli się tylko ten, **kto nic nie robi**.

wypowiedzenie podrzędne podmiotowe

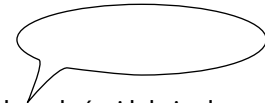


a) Czyja siła, tego prawda.



b) Uważaj, żebyś się nie zagalpował.

.....



f) Doświadczenie to szkoła, w której lekcje drogo kosztują.

.....



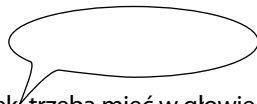
c) Nie szukaj prawdy u innych, kiedy jej nie ma w tobie.

.....



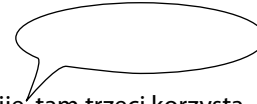
g) Kto sam kłamie, ten drugiemu nie wierzy.

.....



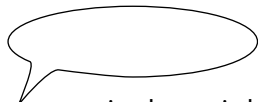
d) Aby mieć w domu porządek, trzeba mieć w głowie rozsądek.

.....



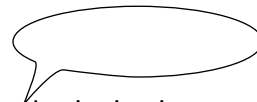
h) Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.

.....



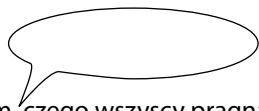
e) Czego nie wiem, o to mnie głowa nie boli.

.....



i) Wiem, że nic nie wiem.

.....



j) Szczęście jest tym, czego wszyscy pragną.

.....

Siła władzy s. 145

26) Uzupełnij zdania, wstawiając w każdym z nich najodpowiedniejszy z podanych w ramce wyrazów.
Wskazówka: Każdego wyrazu należy użyć kilkakrotnie.

potęga • moc • siła • skuteczność • wielkość

- a) Wzrost wielkich feudałów doprowadził do osłabienia władzy królewskiej.
- b) jego wyobraźni pozwoliła mu przewidzieć późniejsze wydarzenia.
- c) Na rozporządzenia we wszystkich urzędach i innych miejscach publicznych wprowadzono zakaz palenia.
- d) Sytuacja gospodarcza świadczy o działań rządu.
- e) Rząd rozważa zmiany legislacyjne, ale na razie dotychczasowe ustawy pozostają w
- f) narodu sprawdza się w trudnych momentach historycznych.
- g) Ten młody polityk ma wielką przebicia.
- h) Dzięki mądrej polityce rządu państwo stało się wkrótce trzecią co do wielkości gospodarczą w tej części Europy.
- i) W *Szyfowych pracach* przedstawiona została słowa poetyckiego Mickiewicza

- i jego wpływ na kształtowanie postaw polskiej młodzieży.
- j) tej metody leczenia jest sprawdzona.
- k) Słuchacze początkowo byli nastawieni sceptycznie, ale w końcu ulegli argumentów mówcy.
- l) Miasto przytłaczało nas swoją

27) Napisz kilka zdań na jeden z tematów:

- ◆ wybory do samorządu szkolnego
- ◆ klasowa debata
- ◆ konkurs recytatorski.

Użyj co najmniej pięciu z zaproponowanych wyrazów i związków frazeologicznych.

walka o... • stanąć do walki • wycofać się z walki • konfrontacja • rywalizacja • rywalizować • starcie • zwycięstwo • zwyciężyć • porażka • klęska • odnieść sukces • ponieść klęskę • stanąć w szranki • batalia • stoczyć batalię • (czyjaś) najsilniejsza broń • odtrąbić zwycięstwo

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zwycięstwo, porażka... s. 145

28) Dopisz po jednym wyrazie pokrewnym i wskaż oboczności tematyczne, aby uzasadnić pisownię podanych wyrazów.

zwyciężyć –

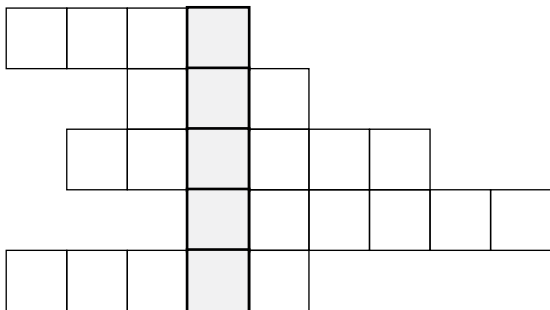
porażka –

29) Uzupełnij wyrazy, stosując poprawną pisownię.

- Zwycię[]cą tegorocznego Biegu Piastów okazał się 17-latek ze Szklarskiej Poręby.
- Zwycię[]czyni zawodów i zdobywczyni złotego medalu wkrótce stała się najbardziej znaną twarzą telewizji.
- Nasza dru[]yna szkolna po raz kolejny rozegrała zwycię[]ki mecz na zawodach wojewódzkich.
- Zwycię[]ców witały tr[]umfalne okrzyki i wiwaty.
- Nasz szkoła znowu odniosła tr[]umf sportowy, z którego byli dumni zarówno uczniowie, jak i nauczyciele.

Władcy s. 154

30) Wstaw nazwy władców (w różnych państwach) tak, aby w zaznaczonych polach powstał wyraz nazywający przedmiot symbolizujący władzę marszałka sejmu.



31) Uzupełnij zdania, wstawiając właściwe wyrazy z ramki
Wskazówka: Niektórych użyj kilkakrotnie.

hierarcha • mocarz • mperator • monarcha

- Napoleon był najsłynniejszym Francji.
- Na uroczystości Wielkiego Tygodnia przybyło do Jerozolimy wielu kościoła prawosławnego.
- Sułtan, cesarz, car – to nazwy w różnych mocarstwach świata.
- Fascynowała go historia starożytna, a antycznego świata rozpalali jego wyobraźnię.
- Tytuł przysługiwał cesarzom rzymskim od czasów Oktawiana Augusta.
-, który zasiadał na tronie polskim, był w pewnym okresie historii Rosji.

32) Uzupełnij zdania, wstawiając wyrazy z ramki.

hierarchia • pan • poddany • podwładny
• przełożony • zwierzchnik

- W służbowej
..... zawsze stoi niżej od
..... feudalna zakładała, że wasale jednego seniora byli sobie równi.
W średniowieczu feudalny odbierał rentę od swych, w zamian za co miał otaczać ich opieką.
Moim bezpośrednim jest najwyższy sił zbrojnych.